

Editorial *eee*

Trajectòria de l'associació

- L'especialitat d'economia, "que 20 años no es nada" 4
- L'esperit de la LOMCE 7

Trobades on són presents els nostres ensenyaments

- L'economia al Saló del Còmic 9
- I Congrés Estatal de FOL 10
- Trobada de professorat de secundària i universitat: Les assignatures d'Economia i Empresa 11

Sabies que...

- Economia conscient 12
- Què ens interessa? 13
- Aturem el programa d'educació financera de l'IEF i la Generalitat! 14
- "La Tercera Revolució Industrial" i l'educació del segle XXI, segons J. Rifkin 16

Emprenedoria. Què és això?

- Actitud emprenedora versus Muntar una empresa 18
- Reflexions al voltant de l'emprenedoria 19

FEM UNA ASSOCIACIÓ MÉS GRAN AL SERVEI DE TOTS!

Ajuda'ns a difondre els nostres objectius:

- Promoure la difusió dels ensenyaments de l'àmbit econòmic i empresarial i contribuir a la millora de la seva qualitat.
- Propiciar l'intercanvi d'opinions, informació d'experiències a nivell nacional i internacional.
- Contribuir a l'actualització i promoció professional dels seus associats

eee

ensenyants d'economia i empresa
C/Diputació, 11 , 08015-Barcelona
www.aeee.cat c/e: webmaster@aeee.cat
QUOTA ANUAL: 20 €

Sol·licitud d'inscripció com a SOCI/SÒCIA			
Cognoms:			
Nom:			
C/Pl/Av.:		núm. escala, pis, porta	
Població:		codi postal:	
Telèfon:		NIF:	
Correu electrònic:			
LLOC DE TREBALL			
Institut, escola, centre:			
Adreça:			
Població:		Codi postal:	
Telèfon:		Fax:	
DOMICILIACIÓ BANCÀRIA			
Entitat	Oficina	D.C.	Compte

Data: _____

Signatura: _____

editorial

El curs que acabem de començar serà el del XXè aniversari de la nostra associació. Aquest fet ens alegra i ens dóna l'oportunitat de fer una mirada enrere i, també, reflexionar cap on volem anar i que volem aconseguir.

Al llarg del present número de la Revista Sinergia trobareu articles que fan un repàs a la jove història de l'especialitat docent d'Economia, l'evolució de les matèries i la trajectòria de l'aeee al llarg d'aquests anys. També trobareu articles que expliquen l'estat de la qüestió de les negociacions amb l'administració respecte als canvis legislatius, articles de divulgació, d'opinió, d'anàlisi de les enquestes sobre propostes per les pròximes jornades... Aquesta revista, i tota la tasca que fa l'aeee, es fa de forma altruista, voluntària i amb la il·lusió de col·laborar en la difusió de temes, problemàtiques i continguts que en siguin d'interès de les nostres sòcies i socis.

Aquest curs, a l'Abril de 2016, també celebrarem les X Jornades d'Ensenyaments econòmics i empresarials que com ja sabeu són biennals i coorganitzem l'ICE de la UAB i l'aeee. Aquesta edició volem que sigui especial perquè tenim molt a celebrar i perquè són moments de canvi social, de transformació, i la participació activa en el nostre àmbit ho considerem com un fet important. És per això, que us hem fet arribar una enquesta oberta al llarg del curs passat per escoltar les vostres propostes i suggeriments. L'associació vol ser participativa i comptar amb els seus associats i les seves associades. Volem que participeu en les reunions de la junta, que són obertes, en l'assemblea, en les jornades, en la revista... Us necessitem! Som poca gent fent unes tasques importants per mantenir l'associació viva i per relançar demandes del nostre col·lectiu.

L'associació va néixer en la finalitat de crear una xarxa col·laborativa. Aquesta idea de crear en benefici de la comunitat, cada dia es fa més necessària i, ahora, més actual. Fruit del context social i professional en el qual estem immerses/os, el treball individual s'ha convertit en la pràctica quotidiana. Ara és el moment de fer difusió d'aquelles pràctiques que s'estan duent a terme de treball en equip, col·laboratiu, cooperatiu, per projectes... Per adonar-nos que hi ha formes diverses de treballar i aprendre o fer difusió del que fem.

En aquest sentit vull agrair als nous membres de la junta la seva voluntat de participar d'aquest projecte comú i acomiadar als companys i les companyes que han deixat el càrrec, que no la col·laboració, en fer canvi de junta després de dos anys. Els que deixen els càrrecs són la Maite Jiménez que ha sigut durant moltíssims anys la infatigable secretaria de la junta, el Joan Solsona, vicepresident, Rosa Pros i Àngels Serrano i David Coves, vocals. Amb totes elles i ells i la gent que continua, Anna Garrido, Carles Batlle, Jordi Calsina, Natàlia Duch, Núria Sarasanedas i Pedro Gozalbo hem fet, a parer nostre, un bon treball al llarg dels darrers anys. Com a síntesi final enumerarem algunes de les actuacions fetes per la junta sortint, com a testimoni de la feina feta.

Reedició de la Revista Sinergia, organització IX Jornades Ensenyaments econòmics, organització del Grup de treball d'Economia Crítica dins del pla de formació del departament, coorganització de la I Trobada de professorat Universitat-Secundària, membres actius de CEAPES, la confederació d'associacions d'Economia estatal, manteniment de la web, actualització de dades i captació de noves sòcies i nous socis, reunions amb el Departament d'Ensenyament i entitats com ICE, ACCID i col·laboracions diverses per defensar les nostres matèries i l'ensenyament públic i de qualitat.

Pròximament us convocarem a una nova activitat. Us esperem. Us desitgem un molt bon curs 2015/2016. Llarga vida a l'aeee!

Salutacions cordials,

Pedro Gozalbo, en representació de la Junta

Trajectòria de l'associació

L'especialitat d'economia, "que 20 años no es nada"

Elena Carbonell i Font
Professora d'Economia de secundària

El proper octubre farà 20 anys que al B.O.E. del 10 d'octubre de 1995, com a disposició addicional 8a, hi apareixia el següent text:

"Se crea la especialidad de "Economía" que se incluye en los anexos .. del Real Decreto 1701/1991 .. por el que se establecen las especialidades del cuerpo de Profesores de Enseñanza Secundaria. Los titulares de esta especialidad tendrán competencia docente para impartir las asignaturas de "Economía" y "Economía y Organización de Empresas" del Bachillerato. Además tendrán atribución docente para impartir los módulos profesionales que se especifican en el anexo III..."

En el context del desplegament de la LOGSE (l'anomenada "reforma"), el legislador es decidia per crear una nova especialitat per cobrir unes matèries noves a l'etapa de batxillerat. M'agradaria presentar-vos en aquest article una reflexió sobre aquests vint anys de vida de l'especialitat i el paper jugat per l'associació.

La notícia de la creació de l'especialitat d'economia era molt bona. Per primera vegada en la història del nostre país es creava una especialitat docent a secundària amb aquest nom. Bona notícia perquè per primer cop l'alumnat de batxillerat podria formar-se en l'àmbit econòmic mitjançant matèries impartides per professorat especialista. També una bona notícia per als docents amb formació econòmica; l'especialitat ens obria portes a poder fer classes més enllà de la formació professional. En fi, semblava que anàvem convergint també amb països del nostre entorn que portaven ja molts anys incloent matèries com l'economia en els seus currículums de l'ensenyament a l'etapa secundària.

Però per altra banda sorgien dubtes, reptes, polèmiques: perquè calia fer una nova oposició si la majoria de professorat de "tecnologia administrativa" ja teníem aquesta formació? Quina garantia de continuïtat tenien aquests estudis? Com es formarien aquestes professionals? Quin material didàctic?

A la primavera del 1996 ens reuníem uns quants professors de l'especialitat de formació professional anomenada "tecnologia administrativa" a partir de la iniciativa de Ramon Masrera. Estàvem inquiets per les novetats que es podien presentar en la nostra professió a conseqüència de la "reforma" del sistema educatiu que suposava la implantació de la LOGSE, tant per l'especialitat d'economia, com per la reestructuració de la formació professional que es preveia. D'aquesta reunió naixeria uns mesos més tard, en concret el 15 de març del 1997 i a l'Institut Patronat Ribas de Barcelona, l'Associació d'Ensenyants d'Economia i Empresa (eee), amb l'objectiu principal de treballar per garantir la qualitat dels ensenyaments de l'àmbit econòmic i de l'empresa.

Ens formem compartint

Sense experiència didàctica específica, sense pràcticament manuals ni recursos didàctics, els primers anys d'aplicació de la LOGSE ens vam abocar en la formació. I en aquest sentit l'associació va potenciar la creació dels grups sinèrgics -especialment actius els de Catalunya Central coordinats per Víctor Prat i els del Maresme-. De mica en mica ens coneixem, compartim materials, manera de fer. D'una manera més institucional sorgeixen grups de treball en col·laboració amb els diferents ICE's (ICE-UAB, UNIFF amb la UPC, UdG, UdLl) que esdevindrien equips de formació i oferiran cursos al professorat. Aquest treball entre iguals era absolutament necessari, ja que a més de la novetat de les matèries i de l'etapa, ens trobàvem sols en els centres, i aquests grups substituïen en part la feina del departament didàctic que no existia.

Cal destacar també les jornades organitzades per l'eee amb el recolzament de l'ICE de la UAB que cada 2 anys des de 1997 apleguen el professorat dels ensenyaments econòmics, administratius i comercials (no només els d'economia) i que ens han permès reflexionar sobre temes d'actualitat i aprendre i compartir experiències innovadores.

I com no, també coneixem propostes innovadores en l'ensenyament de l'economia d'altres parts de l'Estat: especialment a destacar la feina de Fernando Mur (economur) des de Huesca i la web "Econoaula" de Felipe Foj que han estat referents per al professorat.

Les primeres oposicions d'economia es convoquen a l'estiu de 1997, i el curs 1998-99 s'implanta de manera generalitzada el 1r curs de Batxillerat LOGSE a Catalunya. Així doncs els nostres primers alumnes voltaran pels 35 anys!

Trajectòria de l'associació

L'especialitat d'economia, "que 20 años no es nada"

(ve de la pàgina anterior)

Més endavant s'obriran els primers CAP (cursos d'aptitud pedagògica) d'Economia, i també serà una altra ocasió per donar a conèixer als possibles nous docents un conjunt de recursos i d'estratègies didàctiques que ens funcionen a l'aula més enllà de la lliçó magistral i de la resolució d'exercicis pràctics.

Els currículums i la lògica

La LOGSE definia dues matèries de continguts econòmics, totes dues com a matèria de modalitat del batxillerat d'humanitats i ciències socials. Es a dir matèries no obligatòries i en la etapa post-obligatòria de la secundària. D'entrada qualsevol de les dues matèries podia ser triada en les proves d'accés a la Universitat. Més endavant es concretarà que només les matèries de segon podran ser triades i d'acord amb la legislació estatal s'acabarà determinant que l'Economia es farà a primer curs i per tant la única matèria de "Selectivitat" serà l'EOE, més tard amb la LOE anomenada "Economia de l'empresa". Aquesta matèria de bon començament i fins l'actualitat a Catalunya es desplega en els dos cursos. En altres comunitats, s'ofereix només a segon, i hi ha una altra matèria optativa que s'ofereix a segon amb el nom de "Fundamentos de Administración y Gestión".

Encara no he trobat ningú que pugui justificar perquè els alumnes fan a 1r de Batxillerat l'economia i a 2n la geografia. Des d'un punt de vista pedagògic, sembla més sensat passar del concret a l'abstracte, del proper al llunyà, del senzill al complex. Doncs en la nostra legislació educativa no és així, almenys en aquest cas. A tall d'exemple, els alumnes a primer estudien els cicles econòmics (i per tant, se suposa interpreten els indicadors macroeconòmics) mentre que a geografia estudia les característiques del teixit industrial català i els processos de reestructuració i deslocalització que l'afecten.

Un altre aspecte a valorar és el fet que totes dues matèries s'ubiquen únicament dins de la modalitat d'humanitats i ciències socials i la falta de valoració d'aquesta modalitat front a la científica que s'identifica amb la dels bons alumnes. Així mentre que des de moltes universitats es recomana clarament cursar les matemàtiques de la modalitat científica per accedir a Economia i ADE, els nostres alumnes sols poden cursar les matemàtiques aplicades a les ciències socials, que de fet per continguts serien les adequades. Potser la qüestió no rau en els continguts de la matèria sinó en el nivell de l'alumnat? També es discutible com estan repartits els continguts entre dos cursos. No és una qüestió menor, atès que només els continguts de segon curs són objecte d'examen a la "selectivitat". I en aquests sentit també es troba a faltar una certa lògica en els currículums. Per exemple mentre que els recursos financers s'estudien a segon d'economia de l'empresa, la part matemàtica es fa a primer. Seria molt més profitós per als alumnes poder fer la "teoria" del "préstec" i la seva dimensió matemàtica alhora.

Noves lleis educatives i patiments

Malgrat que l'especialitat no ha desaparegut, constantment davant cada nova proposta legislativa en l'àmbit educatiu -i en són unes quantes entre la normativa estatal i la catalana- des de l'associació hem hagut de presentar-nos a l'administració educativa i els diferents agents decisors (sindicats, partits, col·legis, etc..) per defensar l'especialitat. No és l'objectiu d'aquest article fer un recull de totes les accions que hem fet. Però en podem estar satisfets. Hem escrit cartes, hem parlat amb els diferents diputats, parlamentaris, hem fet difusió pels mitjans de comunicació i evidentment ens hem entrevistat amb subdirectors i directors generals, tant a Via Augusta com a Madrid, de diferents "colors" polítics. La resposta massa cops no ha estat l'esperada. Com va dir un company semblava que el que va crear l'especialitat d'Economia s'hagués mort, en referència a la gairebé nul·la promoció que s'ha fet des de l'administració educativa per donar a conèixer aquesta nova especialitat.

Vull destacar el magnífic document "Projecte de Desenvolupament de l'àrea d'economia a secundària" realitzat per l'eee a l'octubre del 2003 a iniciativa d'Antoni Vila. Aquest document caldria difondre'l i que estigués a l'abast del professorat d'economia.

Trajectòria de l'associació

L'especialitat d'economia, "que 20 años no es nada"

(ve de la pàgina anterior)

Com aspecte positiu és que gràcies a aquesta esgotadora activitat negociadora també hem pogut coordinar-nos amb altres associacions d'arreu de l'Estat i ajudar a formar finalment CEAPES, la confederació estatal d'associacions de professors que entre d'altres coses ha aconseguit ser escoltada en la confecció i proposta de currículums per les matèries de l'àmbit econòmic que proposa la LOMCE. Exemples d'aquesta actitud les trobem des de bon començament. El mateix curs 1998-99 el departament ofereix cursos de formació en economia per a no economistes que habilitaven a professorat d'altres especialitats a fer les matèries d'economia. Però no cal anar tan lluny, també mitjançant el programa EFEC s'ha ofert als centres educatius una formació financera gratuïta a mans dels professionals del sector de la banca, passant per alt la presència dels docents especialistes en economia.

Però anem a les dades reals, que som d'economia!: segons les xifres oficials del Departament el curs 2012-13 hi havia 462 centres públics que feien Batxillerat (596 educació secundària) i un total de 28.062 docents en aquesta etapa. D'altra banda, del resum de les resolucions de plantilles veiem que en el mateix curs hi havia 341 places de l'especialitat d'economia, aproximadament la mateixa xifra que de religió (333,5) i menys que de clàssiques (463) i de filosofia (494,5).

Des de l'associació hem cregut sempre en la qualitat dels ensenyaments i que aquesta implica que les matèries les han de fer prioritàriament els especialistes. Però la realitat és diversa, o més complexa, o potser senzillament els d'economia som pocs i "massa joves"? La realitat és que no a tots els centres de Catalunya (i em refereixo als públics) s'ofereixin les matèries al Batxillerat, a vegades només s'ofereix l'economia, a vegades només l'Economia de l'Empresa. També hi ha centres que les ofereixen però no ho fa el professorat especialista.

El professorat d'economia que està en centres petits (molt abundants a Catalunya) amb una línia de Batxillerat d'humanitats i ciències socials, pateix curs a curs per mantenir les hores de la seva especialitat. I en molts dels casos perd i acaba dedicant-se majoritàriament a matèries que no són de la seva especialitat, com matemàtiques o ciències socials.

I a l'ESO?

Un dels cavalls de batalla de bon inici de l'especialitat era garantir la presència d'ensenyaments econòmics a l'ESO. Si creiem que calia una ciutadania amb coneixements econòmics que li ajudés a prendre decisions en la seva vida quotidiana, calia una presència d'ensenyaments econòmics en aquesta etapa. També per poder triar amb millor coneixement els seus estudis futurs. De fet fins ara és la única matèria de modalitat de Batxillerat que els alumnes de l'ESO desconeixen, i l'han de triar!. Amb quin criteri? Què en saben?

A l'octubre del 2000 des de l'associació i a iniciativa d'en Víctor Prat, presentàvem el primer concurs de joves emprenedors. I això uns quants anys abans de la moda de la "cultura emprenedora" actual. També "inventem" crèdits variables per aquesta etapa: d'introducció a l'economia, de consum, de creació d'empreses, etc., i demanàvem a l'administració la consideració de matèries optatives de l'àmbit econòmic en aquesta etapa.

Per exemple, davant la penúltima llei educativa (la LOE) vam lluitar perquè l'autoritat educativa (PSOE) inclogués l'Economia a 4t d'ESO -ens semblava tan fàcil, tan evident i tan necessari afegir una matèria a la llista de matèries optatives de les que cursen a 4rt. Doncs no va ser possible, i això que fins i tot CiU hi estava d'acord, però no van defensar l'esmena al Congrés ni posteriorment al Senat.

Encara que de mica en mica sembla que se'ns ha donat la raó... a llarg termini.

Des del curs 2012-13 s'estableix l'emprenedoria a 3r ESO com a matèria optativa. I la LOMCE estableix per primer cop una matèria d'economia a 4rt d'ESO a més de la d'iniciativa emprenedora. Caldrà veure com acaba de desenvolupar-se aquesta nova llei a Catalunya i com es concreta a cada centre aquest nou currículum el curs vinent per poder fer-ne una valoració.

És clar que com tot aquests vint anys té aspectes negatius però també de positius. Ens hem anat consolidant als centres, i sobretot en la cultura dels centres, ja no són aquells "aliens" de fa vint anys. Però per molts de nosaltres el millor es veure l'entusiasme dels alumnes quan veuen que estan aprenent a entendre millor el món que els envolta. I també els resultats a "selectivitat". El 25% dels alumnes que es presenten a selectivitat a Catalunya trien examinar-se de la matèria d'Economia de l'empresa. Si més no.. existim!

Moltes gràcies a les Montses, a la Maite, al Carles, a l'Antoni, al Víctor i al Ramon per els seus comentaris i esmenes.

Trajectòria de l'associació

L'esperit de la LOMCE

Carles Batlle

El dia 28 de novembre de 2013 s'aprovava una nova llei educativa, la LOMCE. Molt controvertida, ja que només va comptar amb el suport del partit del govern, que la va aprovar fent ús de la seva majoria absoluta, i amb l'oposició de tota la resta de forces, que van votar en contra o es van abstenir. Aquí volem analitzar quines conseqüències tindrà aquesta llei per l'àrea d'Economia. No és l'espai ni l'àmbit per fer un anàlisi en profunditat de la LOMCE i una comparativa amb la LOGSE, però sí cal mencionar una important diferència entre l'esperit de les dues lleis. La LOGSE sempre permetia als estudiants reenganxar-se als estudis. Un cop aprovada l'ESO, es podia accedir a batxillerat o a cicles formatius de grau mig. I si s'abandonava el batxillerat, els estudiants podien incorporar-se a un cicle formatiu, fins i tot un cop el curs acadèmic ja havia començat, ja que aquests s'estructuraven en unitats formatives, que es podien cursar en diferent ordre. La LOMCE, en canvi, és una llei que té com a objectiu separar a l'alumnat a partir de 4t d'ESO. Per cursar batxillerat, els alumnes han d'escollir a 4t d'ESO la via acadèmica, i superar una revàlida. Si volen anar a cicles formatius, han d'escollir la via aplicada, i superar una altra revàlida.

Per tant, si un alumne no supera la revàlida que ha escollit, no pot continuar els seus estudis. I si supera una de les dues revàlides, però en un futur vol canviar la via escollida, no podrà fer-ho. A la pràctica, això vol dir que si un alumne comença batxillerat i no li va bé o no li agrada, no tindrà l'opció, com succeeix ara, de cursar un cicle formatiu, perquè no tindria superada la revàlida de cicles formatius. Independentment de la nostra opinió, aquesta és la realitat que haurem d'aplicar als centres educatius de tot l'estat. En aquest context, que a tothom ens ve imposat des de Madrid, és on hem dut a terme les converses pel desenvolupament de l'àrea d'Economia, tal com marca la LOMCE.

L'Economia a l'ESO segons la LOMCE

La LOMCE preveu per primera vegada matèries de contingut econòmic a l'ESO. Concretament, a 4t d'ESO marca dues matèries d'oferta obligatòria a tots els centres: Economia, per la via acadèmica, i Iniciació a l'activitat econòmica i empresarial per la via aplicada. A la reunió de la junta l'eee del dia 17 d'octubre de 2014, la Rosa Pros, tècnica de l'àrea de

Desenvolupament Curricular del Departament, i membre de l'eee, ens va informar que des del Departament es preveia que només s'oferís una única matèria compactada Economia i Emprenedoria a 4t d'ESO. Davant d'aquesta situació, des de l'eee vam demanar una reunió amb el Departament d'Ordenació curricular, que va dur-se a terme el dia 1 de desembre de 2014, i a la qual hi vam assistir en Pedro Gozalbo i en Carles Batlle en representació de l'eee, i la Teresa Pijoan, Jordi Sabater i Rosa Pros (també membre de l'eee) en nom del Departament. Podeu consultar el desenvolupament d'aquesta reunió a la nostra web. El punt més important de la mateixa va ser constatar que l'objectiu del Departament era mantenir una única matèria compactada d'Economia i Emprenedoria a 4t d'ESO. Des de l'eee vam presentar un document on demostràvem que des del punt de vista legal, calia oferir dues matèries a 4t d'ESO. Fins i tot vam fer una consulta al MECD, que podeu llegir a la nostra web, on es deia que era obligatori oferir totes dues matèries a 4t d'ESO, i que en cap cas se'n podia fer una compactació, ja que perseguïen objectius diferents. Segons el Departament, l'objectiu d'aquesta matèria compactada era que els estudiants que la cursessin poguessin optar a les dues revàlides de 4t d'ESO. Segons ens van informar, la compactació es preveia fer també en matèries de l'àmbit científic o tècnic, però l'àmbit de l'economia era l'únic en què no es preveia oferir una doble via acadèmica i aplicada, tal com marcava la LOMCE.

Durant el mes de febrer, a diferents instituts de Catalunya es va presentar un document on s'informava del futur desplegament de la LOMCE, i on es plasmava aquesta visió. Aquí en reproduïm una pàgina. Com podeu observar, es planteja una matèria compactada de l'àmbit científic i una d'economia, que teòricament han de permetre als estudiants accedir a les dues revàlides. També es mantenia la doble via que marca la LOMCE (acadèmica i aplicada) als àmbits científic i tècnic, però no a l'econòmic. L'Economia era l'única matèria de l'àmbit acadèmic que marcava la LOMCE i que no apareixia com a matèria d'oferta als centres. Això suposava una clara discriminació pels estudiants d'Economia respecte el d'altres matèries científiques i tècniques, ja que serien els únics que no podrien especialitzar-se en el seu àmbit a 4t d'ESO. Per aquest motiu, el dia 15 de febrer, des de l'eee vam presentar un escrit al Departament d'Ensenyament, on demanàvem si els centres estaven obligats a oferir aquesta matèria compactada, tal com semblava a partir de la informació anterior, o bé podien optar per oferir les dues matèries de l'àmbit econòmic per separat, a l'igual que es feia a les matèries de l'àmbit científic i tècnic. El Departament no ha contestat aquesta carta, on recalçàvem que les matèries d'economia eren les úniques que no apareixien diferenciades. Durant el mes d'abril, el Departament va fer arribar un nou Power Point amb informació als centres d'Ensenyament, on s'informa de les matèries com

L'esperit de la LOMCE

(ve de la pàgina anterior)

Estructura bàsica de doble opció (horari a 4t d'ESO)

4 h	Doble matèria compactada acadèmica i aplicada (dues matèries amb dues qualificacions, però amb un sol professor). La compactació es fa entre matèries afins.	Física i química + Ciències aplicades* Economia + Emprenedoria
3 h	Matèries d'opció acadèmica	Biologia i geologia / Física i química Llatí
3 h	Doble matèria compactada aplicada i específica	Tecnologia + TIC**

Aquest escenari és viable des de centres d'una línia.

*Aquest escenari també es pot fer amb Biologia i Geologia compactada amb Ciències Aplicades.
** La matèria compactada de Tecnologia + TIC aprofita tot el bagatge de les 6 hores comunes dels tres primers cursos de l'ESO i del plantejament transversal de la competència digital.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

18

pactades que es preveuen a 4t d'ESO, i s'informa de que tots els centres obligatòriament han d'oferir-ne com a mínim una. Per primera vegada a un document del Departament, apareixen les dues matèries d'Economia diferenciades en els dos itineraris de 4t d'ESO, i la matèria d'Economia com a matèria d'opció acadèmica.

Tot i no tenir resposta del Departament a l'escrit que vam presentar, la informació que aquest ha presentat als instituts reflecteix la demanda que es va fer des de l'eee: que també a l'àmbit econòmic es permetés fer una via acadèmica i una via aplicada. Quedarà en mans de cada centre, en virtut de la seva autonomia, decidir quina matèria o matèries s'oferiran de forma compactada, i quines de forma separada. El Departament sempre ha manifestat que el seu objectiu és que els estudiants que cursin les matèries compactades puguin aprovar les dues revàlides al final. Però potser val la pena remarcar que una altra de les possibles conseqüències d'aquestes matèries compactades també podria ser que l'estudiant, en lloc de dues, no superi cap revàlida, perquè tindrà una preparació menys específica que molts altres estudiants. Això només es veurà quan finalment s'apliquin.

La LOMCE i el Batxillerat

A la mencionada reunió que es va mantenir el dia 1 de desembre entre membres de l'eee i del Departament, ens van informar que era possible que desaparegués la matèria d'Economia de l'Empresa I, i d'Estada a l'Empresa, que són pròpies

de Catalunya i han estat la garantia d'un model d'èxit, en el batxillerat més demanat per part de l'alumnat, i que porta a les carreres universitàries i cicles formatius també amb més demanda. Al document de l'eee vam exposar que era possible, des del punt de vista legal i administratiu, que es mantinguessin les dues matèries. Des del Departament no es va poder donar cap garantia, i ni tan sols es va voler reconèixer explícitament que havien estat la base d'un model d'èxit als estudis de l'àmbit d'Economia. A la reunió de la junta de l'eee del 6 de febrer de 2015, la Rosa Pros, en qualitat de tècnica del Servei d'Ordenació Curricular d'ESO i Batxillerat, ens va informar que la intenció del Departament era substituir la matèria d'Economia de l'Empresa I, per la de Fundamentos de Administración y Gestión, que la LOMCE incorpora com a matèria de segon de batxillerat. Els altres membres de la junta de l'eee vam manifestar unànimement dues qüestions: no enteníem com el Departament, que sempre ha manifestat que es veu obligat a complir la LOMCE, se la pot saltar transformant una matèria de segon en una de primer. I en segon lloc la nostra clara preferència pel manteniment de la matèria amb el nom d'Economia de l'Empresa I, i no la seva substitució per Fundamentos. Així ho vam manifestar al Departament, i no hem obtingut resposta.

En el Power Point que va presentar el Departament als centres d'Ensenyament s'hi recollien algunes de les peticions que havia formulat l'eee. En aquest document s'hi manifesta que a Batxillerat només hi hauria ajustaments administratius a primer, i continuïtat a segon. S'hi especifica la matèria d'Economia de l'Empresa I com a matèria de modalitat de primer de batxillerat. L'Estada a l'Empresa també es recull com a matèria de primer de batxillerat, però amb una càrrega de 2 hores. D'aquesta presentació també sembla que es pot deduir que les matèries d'Economia i Economia de l'Empresa I podran ser cursades per estudiants dels altres batxillerats, ja que en les seves matèries optatives s'hi recull específicament que poden cursar una altra matèria de modalitat. En tot cas, recordem també que aquesta estructura de batxillerat només sembla garantida pel curs 2015/16. Les coses encara podrien canviar. Estem a l'espera del desenvolupament final de la LOMCE a Espanya i a Catalunya. El Departament preveu publicar el decret que la desenvoluparà al mes de juliol de 2015. Però també cal tenir en compte que hi ha eleccions previstes en el mes de setembre a Catalunya, i en el de novembre a Espanya, i que totes les enquestes apunten a un canvi de majories en els partits que governen a tots dos territoris. Per tot plegat, el futur desplegament de la LOMCE, sembla, com a mínim, incert.

Des de l'àmbit de l'Economia i des de la nostra associació esperem que es mantingui la presència de la nostra matèria a l'ESO, com reclamem des de fa tants anys, i que a Catalunya preservin un model propi d'èxit al batxillerat, que des de CEAPES es considera com un model a seguir per nombroses comunitats autònomes a Espanya.

Trobades on són presents els nostres ensenyaments

L'economia al Saló del Còmic

Ana Garrido (INS Miquel Martí i Pol)

El passat mes d'abril es va celebrar el 33r Saló del Còmic de Barcelona i l'economia era present a la "VIII jornada del còmic: una eina pedagògica per a mestres". Van ser diverses les ponències d'experiències a l'aula, entre elles es parlava de les "maletes del còmic", un recurs que ofereix el Centre de Recursos de Cornellà de Llobregat. Entre les maletes disponibles es troba la d'economia, a la qual se li poden donar utilitats molt diverses, des de material de recolzament per als alumnes poc motivats com, al contrari, pels alumnes amb una necessitat i curiositat majors.

Tracten els temes econòmics amb un llenguatge molt visual, fàcil d'entendre, amb històries, curiositats, gràfics, esquemes... i permet ajustar-se als interessos dels alumnes introduint material variat a l'aula. En concret són sis còmics de temàtica econòmica; "Historia de l'economia en ½ hora, empresa en ½ hora, economia en ½ hora, la borsa en ½ hora, emprendre en ½ hora i Finances en ½ hora".

Tres sessions sobre el còmic, els conceptes més destacats, i la seva vessant empresarial

Els autors són Jose Sande, economista, professor de secundària d'economia a Lleó i també professor de la Universitat Oberta de Catalunya. Té un bloc conegut i consultat entre els professors d'economia: "Compartiendo Conocimiento" i Carlos Calvo, il·lustrador, resident a Cornellà de Llobregat, format a l'Escola del Còmic Josu que, a més a més d'editar "Compartiendo Conocimiento" amb Jose Sande, edita altres blocs com "Anys de Democràcia" i forma a joves que volen endinsar-se en el món de la il·lustració.

El material es va fer servir a primer de batxillerat, al tercer trimestre (quan ja tenen una base teòrica), per un grup reduït de nou alumnes. L'activitat es va desenvolupar en tres sessions.

A la primera sessió es va presentar el material, es van repartir els còmics segons els seus interessos i els temps que quedava va ser una estona de lectura dirigida. Es va remarcar que havien d'explicar als companys en les properes sessions aquells exemples, gràfics, taules,... que els havien ajudat a entendre millor temes treballats a classe i també explicar el que serien curiositats o afegits, novetats de la matèria. Van treballar els còmics com a deures al llarg d'una setmana, on podien consultar a classe el que no entenien, si es donava el cas.

A la segona i tercera sessió van exposar als companys els conceptes a destacar del còmic i, en finalitzar cada exposició, feien un torn de preguntes i respostes. La valoració tant del professorat com de l'alumnat va ser molt positiva.

Aquests còmics es poden trobar a "Compartiendo Conocimiento" i a l'editorial "Escuela de Finanzas". Tots tenen una guia didàctica i estan disponibles en castellà, anglès i probablement xinès, ja que al bloc es menciona que havien cedit els drets a una editorial xinesa per cinc anys. Interessant material per aquells companys que s'han animat a fer alguna de les nostres matèries en anglès.

L'INS Miquel Martí i Pol de Cornellà de Llobregat, al Saló Internacional del Còmic de Barcelona

Trobades on són presents els nostres ensenyaments

I Congrés Estatal de FOL

Martí Albalat

Els propassats divendres 24 i dissabte 25 d'abril va tenir lloc el I Congrés Estatal de FOL al Campus dels Tarongers de la Universitat de València. La delegació oficial catalana estava formada per l'Equip de FOL de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona així com pel Departament de FOL de l'Institut Salvador Seguí. En total, una representació de 14 membres plegats.

El coordinador de l'Equip de FOL de l'ICE de l'UAB, Juan-José Rodríguez, conjuntament amb Martí Albalat (membre de l'equip representant a més de l'Institut Salvador Seguí i de l'Associació d'Ensenyants d'Economia i Empresa), va presentar una comunicació sobre el model curricular de l'Àrea de FOL a la Facultat de Ciències Socials de la Universitat de València. L'objectiu de la comunicació tracta de descriure la confrontació de dos models curriculars diferenciats dels mòduls Formació i orientació laboral i Empresa i iniciativa emprenedora. El model homogeni sense diferenciar els nivells professionals, o bé el model progressiu, el qual si té en compte el nivell professional amb unes competències diferenciades.

Mitjançant un mostreig de centres educatius que imparteixen cicles formatius de grau superior es pretenen observar que hi ha un elevat nombre d'alumnes que no participen d'un aprenentatge permanent en un aspecte important en la seva vida com és la inserció laboral, i si escau d'emprenedoria. Per això es proposa l'establiment d'un model curricular progressiu dels esmentats mòduls en els cicles formatius de grau mitjà i de grau superior que es basi en un aprenentatge progressiu i que no convalidi els mòduls d'Empresa i Iniciativa Emprenedora, i de Formació i Orientació Laboral entre grau mitjà i superior dels títols de formació professional LOE. Aquest model progressiu, doncs, diferenciaria els resultats d'aprenentatge perquè vagin d'acord amb les funcions professionals que haurà d'adquirir l'alumnat. Així la introducció en els cicles de grau superior de conceptes com la direcció d'equips, lideratge, societats laborals, variables de magnituds macroeconòmiques, i innovació empresarial, caldria potenciar-les i adequar-les al nivell professional requerit en els diferents títols.

Els membres de la Delegació catalana també van participar en les diverses conferències, tallers i lectures de comunica-

cions organitzats en el Congrés en el decurs dels dos dies: La conferència inaugural "La ruta hacia lo imposible", impartida per Jorge Arévalo, Viceconseller d'FP del Govern Basc, va versar sobre el model actual de l'FP basca combinat i sustentat en tres sistemes: formació professional, innovació aplicada i emprenedoria activa. José Antonio Vega, de Valnalón Ciudad Industrial, va impartir la conferència "La iniciativa emprenedora a Valnalón", on les diverses metodologies d'aprenentatge i treball de l'emprenedoria es basen en tres àrees de treball: educació, xarxa i promoció. Finalment, la conferència impartida per Alfonso Alcántara, "El coaching es orientación profesional com glamour: guia rápida de aplicación", trenca amb el model actual orientador i fa prevaldre els motius davant dels consells eliminant la retòrica conseqüentment.

Els tallers i les comunicacions van ser de variada temàtica, i entre els més destacables cal esmentar els següents: Taller "Aprendizaje basado en proyectos" per a l'Àrea de FOL, un PBL on el Visual & Design Thinking és una eina primordial per treballar els resultats d'aprenentatge dels mòduls d'aquesta àrea. Taller "Búsqueda de empleo 2.0", on les TIC de les xarxes socials (Twitter, LinkedIn, Skype, etc.) permeten apropar d'un mode directe i ràpid als oferents i demandants d'ocupació així com assolir una selecció dinàmica i eficaç dels candidats d'acord amb els perfils professionals predefinitos per ambdues parts. Comunicació "Mobile-Learning como complemento al aprendizaje presencial", on l'ús dels dispositius mòbils (tablets, phablets i smartphones) amb determinades Apps que forneixen recursos oberts tant per al professorat com per a l'alumnat dels mòduls de l'Àrea de FOL.

L'ambient del Congrés va gaudir de força caliu car els més de 200 congressistes assistents provinents de tota la geografia estatal van poder contactar entre si, podent compartir experiències i engrescant-se per a futures associacions i cooperacions. Tot plegat ha estat molt positiu i constructiu, proveint de noves eines, recursos i tècniques per a l'Àrea de FOL. Ara resta treballar cap al segon congrés de FOL de l'any 2016 a Euskadi. Endavant, FOL!

Trobades on són presents els nostres ensenyaments

Trobada de professorat de secundària i universitat: Les assignatures d'Economia i Empresa

Lia Sanjuán. Professora d'Economia INS Viladecavalls

El passat 22 d'abril es va celebrar la primera trobada de professorat de secundària i universitat a la Sala de Graus de la Facultat d'Economia i Empresa de la UAB. L'objectiu principal era propiciar un punt d'encontre per compartir experiències i inquietuds entre els docents d'aquestes matèries al batxillerat, els CFGS i el professorat universitari dels primers cursos de dita universitat. Per això, tot just després de la presentació de la trobada presidida pel Degà de la Facultat el Sr. Jordi Masó, va tenir lloc una taula rodona: Els estudis d'Economia i Empresa al sistema educatiu català on hi havia representants de tots els ensenyaments reglats on s'imparteixen matèries d'economia i empresa. L'Elena Carbonell com a docent de les matèries al batxillerat; El Joaquim Delgado com a professor de CFGS i el Carles Gispert, el Francesc Gómez, l'Isabel Busom i la Cristina López-Mayans com a professors universitaris. Cada ponent va explicar l'organització de les matèries al pla d'estudis i el programa de continguts bàsics de les mateixes, acabant amb idees de millora perquè l'alumnat arribi amb més coneixements econòmics (i de major profunditat) a la universitat.

Esperem que continuïn aflorant espais i trobades com aquestes on puguem compartir les nostres experiències com a docents d'economia i empresa

A continuació, la Dolors Márquez i el Gonzalo Rodríguez van presentar l'Olimpíada d'Economia que aquest curs organitzen totes les Facultats d'Economia i empresa de les universitats catalanes. Van compartir la gratificant experiència viscuda amb l'alumnat el curs passat amb aquest esdeveniment tan a l'Autònoma (fase local) com a Melilla amb els guanyadors (on es va celebrar la fase nacional). Després d'un cafè que ens va servir per continuar compartint opinions i punts de vista, va tenir lloc una interessant conferència: "Jean Tirole, premio Nobel de Economía 2014 por su análisis sobre el poder de los mercados y la regulación" a càrrec d'Inés Macho.

Segons ens va explicar la catedràtica del Departament d'Economia i Història Econòmica de la UAB el reconeixement a Ti-

role recau en dos aspectes bàsics de la seva investigació. D'una banda, l'anàlisi unificada i coherent dels mercats. De l'altra, la regulació d'aquests i el disseny de regles adequades a les condicions de cada indústria. Relata Macho que els treballs de Tirole "combinen nocions de Teoria de Jocs i d'Economia de la Informació". El premiat és també un dels investigadors més rellevants en l'estudi de mercats en els que "el intercanvi s'organitza a través d'un intermediari", que posen en contacte els demandants (consumidors) i els oferents (comerciants). La seva capacitat de treball és "legendària", afirma Inés. I acaba la conferència definint el Nobel francès com un "referent" en tots els camps econòmics.

La cloenda va consistir en una presentació d'experiències docents. David Coves com a professor d'economia de batxillerat va proposar una activitat per treballar l'anàlisi dels comptes anuals. Ens va explicar que un cop acabat el bloc comptable a 2n de batxillerat, els hi fa inventar-se un balanç amb total llibertat amb grups de dos tres persones. Després se n'adonen que hauria d'estar equilibrat, quin és el fons de maniobra, si té risc de fallida, etc. Tot seguit, Fernando Fernández professor de cicles formatius, va mostrar un potent simulador de la borsa de valors a temps real. Es tracta del web "la bolsa virtual" i ens va explicar el que engresca als alumnes aquest joc, ja que el fet de poder llançar-se reptes i que hi hagi un rànquing dinamitza molt l'activitat. Per últim, Judith Panadés, del Departament d'Economia i Història Econòmica de la UAB, va compartir l'experiència d'aprendre amb els experiments econòmics i ens va posar l'exemple de l'intercanvi de mercat. Una activitat molt dinàmica on la meitat de la classe és comprador i l'altre mig grup venedor i han de trobar una persona disposada a adquirir el producte amb uns requisits determinats que venen donats en una targeta. També ens va parlar dels casos reals, posant com a exemple la fluctuació del preu del petroli o el preu dels exhibidors de pel·lícules per treballar el concepte d'elasticitat preu de la demanda. Va acabar la seva presentació recomanant "Experimentos con los principios económicos. T. Bergstrom J. Miller Ed. Antoni Bosch".

Esperem que continuïn aflorant espais i trobades com aquestes on puguem compartir les nostres experiències com a docents d'economia i empresa.

Economia conscient

Miquel Colón Bofill

M'agradaria començar aquest article fent referència a la conferència que Carlos González ens va oferir en les darreres Jornades d'Ensenyaments d'Economia. Ell ens parlava del "Nou paradigma" i de com el podem anar fent realitat en el nostre fer com a docents. Cada cop es parla més d'aquest nou paradigma o nous paradigmes com apunta el títol del llibre de Francesc Prims, publicat recentment per l'editorial Sirio, "Nous Paradigmes". S'hi recullen entrevistes publicades a la revista Athanor a diferents autors (Emilio Carrillo, Nassim Haramein, Pierre Garnier-Malé, Lynne Twist...) explorant les seves recerques sobre la visió de la realitat que està definitivament canviant davant dels nostres propis ulls.

Cadascú de nosaltres estem participant activament amb el nostre granet de sorra

En la nostra especialitat, l'economia i l'educació, van sorgint iniciatives que considero que són fruit d'aquestes noves maneres de veure la realitat. Cadascú de nosaltres estem participant activament amb el nostre granet de sorra. Jo vull compartir algunes de les iniciatives que conec i que són les que omplen de sentit el meu dia a dia.

Començaré per una de les més properes en el temps. El darrer dissabte de febrer es va celebrar a Benigànim (València) el "I Encuentro de visiones" organitzat per la Red Sostenible y Creativa, que va comptar com a ponents amb Emilio Carrillo, Pepa Ninou, Ferran Caudet, Idili Lizcano, Suzanne Powell i l'actuació musical de Rocio MadreSelva. L'Emilio Carrillo va començar presentant algunes de les principals idees recollides en el seu darrer llibre, "Sin mente, sin lenguaje, sin tiempo", ens va parlar entre altres moltes coses sobre com funciona la ment i de com podem passar a ser nosaltres els que juguem amb ella enlloc de ser ella la que jugui amb nosaltres.

La Pepa Ninou, en qualitat de coordinadora del Pla Nacional de Valors de Catalunya ens va explicar en què consisteix aquesta iniciativa que aplega a més de 500 experts de diferents sectors per tal d'afavorir també des de les institucions les transformacions que ja s'estan produint en la societat. No em vull estendre més amb la resta de ponents, les seves ponències es poden veure a Mindalia TV.

Per anar acabant vull posar una mica en context el títol de l'article, "Economia conscient". L'exploració de la consciència ha estat un dels àmbits que més m'ha fascinat al llarg de la meua vida. El meu viatge personal m'ha portat a llocs que considero pioners en aquest terreny com la Fundació Findhorn. Actualment estic participant activament en un moviment, "Evolució conscient", que a escala mundial i sota la guia de Barbara Marx-Hubbard, es proposa des de la societat anar trobant maneres de fer evolucionar els diferents sectors (art, educació, economia, ciència, justícia...). Es tracta d'honrar tot el que els nostres avantpassats han fet i que ens ha portat fins on ens trobem ara per amb els nous coneixements i tecnologies que tenim a l'abast fer-ne el millor us en benefici de tots.

Us deixo alguns enllaços per si voleu saber-ne més:

- <http://www.meetup.com/Jardins-de-LLUM-temps-de-consciencia/>
- <http://www.evolutionaryleaders.net/>
- <http://transitionworld.org/>

L'exploració de la consciència ha estat un dels àmbits que més m'ha fascinat al llarg de la meua vida

Què ens interessa?

Natàlia Duch Elies

Des de l'associació vam enviar una enquesta demanant a tots els socis suggeriments, temàtiques i ponents per tal de preparar les X Jornades dels Ensenyaments Econòmics, Administratius i Comercials que es realitzaran el proper curs 2015-2016.

Com bé sabeu, les jornades són una gran oportunitat per compartir, debatre i formar el professorat en temes relacionats amb l'economia, l'empresa i la didàctica però també una gran oportunitat per facilitar la cooperació professional i establir o mantenir lligam amb els companys.

Primer de tot us volem donar les gràcies per la vostra col·laboració. A continuació faré un breu resum de les idees que es van proposar. Hem de tenir en compte que, malgrat totes les respostes han estat recollides i valorades, no ens serà possible tractar tots els temes suggerits a les jornades.

La distribució de l'article consisteix en primer lloc, de les propostes per a les ponències en tres grans blocs: economia social, empresa i actualitat. I en darrer lloc, idees per a tallers. Dins el primer apartat, han interessat diferents conceptes de l'economia de l'altruisme i la cooperació social, com per exemple la teoria del gift economy. L'Emilio Carrillo, Ferran Caudet o Sònia Fernández-Vidal són alguns dels ponents que s'han proposat per tractar aquests temes.

A continuació, el coneixement d'empreses amb responsabilitat, aquelles que tenen en compte els seus impactes amb el planeta i les persones com the Game Changers (Google, Onemama, Change.org...) o bé, la banca ètica. També interessaven exemples de la presa de decisions de forma participativa, com s'organitzen noves tendències polítiques o la recent signatura i compromís dels principals líders espirituals de treballar junts per acabar amb l'esclavitud moderna.

Els dos tallers més proposats són sobre la competència digital a l'aula i una simulació d'inversió en accions de la Borsa amb el grup classe

Per finalitzar aquest apartat, ens han demanat l'exposició d'alguns experts com Daniel Raventós o Jordi Arcarons i parlar de la renda Bàsica, així com de nous indicadors econòmics i socials, per exemple, el de la felicitat interior bruta. Dins l'àmbit de l'empresa podem destacar en primer lloc, l'ample camp de l'emprenedoria i la creativitat, portant empresaris d'èxit com Adriana Casademont o Pau Garcia-Milà. En segon lloc, atreuen temes en relació a la organització empresarial i al coaching, la nova visió del treballador, l'autoconsciència al lloc de treball... Joan Cos de Pinea, Assumpció Salat, Sharon Salzberg, Marion Dodds podrien ser excel·lents ponents per parlar aquests temes.

També la compareixença d'economistes tant reconeguts com Oriol Amat, Jesús Huerta de Soto, Xavier Sala i Martín seria ben rebuda pels enquestats. A més a més, preocupen temes relacionats amb la corrupció financera i política, els associats es pregunten quin és l'estat de la situació, els orígens i els possibles antidòts. També interessa el maquillatge (legal) i la falsificació (il·legal) de balanços comptables; les tècniques i fraus més utilitzats, els paradisos fiscals...

Canviant de tema i entrant en l'actualitat, se'ns proposa d'una banda, el debat i coneixement de la legislació en el sistema educatiu com la implantació de la LOMCE, i de l'altra, la inquietud de conèixer una mica millor com seria la nostra economia si Catalunya fos un país independent.

Per finalitzar l'article, us presento les idees que han sortit per a l'elaboració de tallers:

Els dos més proposats han estat, en primer lloc, la necessitat de posar-nos al dia i millorar la competència digital a l'aula (eines 2.0.) i en segon lloc, una simulació d'inversió en accions de la Borsa amb el grup classe. Altres idees són: el sistema CLIL aplicat a l'educació i en concret a l'economia, el treball de recerca en l'àmbit econòmic amb exemples i propostes de temes; dinàmiques de grup, treballar l'empatia amb el canvas map o bé design thinking i la gestió comercial o el màrqueting a l'aula. Alguns de vosaltres proposàveu els tallers a partir del diferents professional com Pep Marí (psicòleg esportiu), Ricard Jordà Roig (educació emocional) i Pilar Aguilera (mindfulness). També hi ha hagut alguns professors que s'han ofert voluntaris per realitzar els tallers. De nou, gràcies a tots.

Aturem el programa d'educació financera de l'IEF i la Generalitat!

El programa d'educació financera EFEC, una perspectiva crítica

Pedro Gozalbo Moliner, professor d'Economia

La incorporació dels ensenyaments econòmics i empresarials a l'ensenyament secundari obligatori és una proposta que defensa l'aee des de fa molts anys. Tothom podria veure la necessitat d'introduir uns continguts de caràcter financer per tal de garantir una millor formació d'acord amb la realitat social que estem vivim i la creixent importància del món financer. La controvèrsia neix en els plantejaments i els procediments que fan possible que aquests continguts arribin a les aules i com es treballen amb l'alumnat.

En aquest sentit, el present article planteja una tesi: la defensa de la creació de continguts curriculars d'àmbit econòmic i financer en assignatures d'ECONOMIA a l'educació secundària obligatòria i la denúncia del model triat per la Generalitat a través del projecte EFEC (Economia Financera a les Escoles Catalanes).

Antecedents

El projecte EFEC neix com a iniciativa de l'EBTN (European Banking & Financial Services Training Association Asbl), associació integrada per institucions de diversos països, amb la finalitat de millorar la cultura financera dels ciutadans europeus.

Així doncs, l'any 2012 els departaments d'Ensenyament i Economia de la Generalitat de Catalunya, l'Institut d'Estudis Financers (IEF) i les entitats financeres BBVA, Unnim, "la Caixa" i Banc Sabadell, crearen un partenariat públic-privat, EFEC, per executar el pla d'Educació Financera a les Escoles de Catalunya.

El model català té dos vessants: l'organitzativa-institucional, qui ho organitza i com, i l'educativa, qui crea els materials i com arriba a les aules. D'aquesta manera, l'IEF crea els materials i s'encarrega de coordinar tot el programa. Els bancs i la Generalitat posen els seus recursos a disposibilitat d'EFEC: voluntariat i instituts i, sobretot, el seu suport i la seva publicitat.

A continuació, podem llegir de la mateixa pàgina de la Generalitat quins són els objectius del programa:

«... L'objectiu del programa EFEC, seguint les recomanacions i directrius marcades per la Comissió Europea, és ajudar els estudiants catalans a prendre consciència de l'ús dels diners i comprendre l'operativa financera bàsica. Segueix les passes, a major escala i amb més agents implicats, del programa EFEP (European Financial Education Partnership), impulsat per la Comissió Europea i desenvolupat a nou països europeus, del qual l'Institut d'Estudis Financers (IEF) va ser-ne el coordinador a Espanya.

A diferència d'altres programes similars que s'han desenvolupat o es desenvolupen al nostre país, en el projecte EFEC són els professionals financers els quals, de forma voluntària i després de rebre formació específica a càrrec de l'equip docent de l'IEF, són els encarregats de transmetre els coneixements financers entre els joves. Els tallers, amb un plantejament teòric i pràctic, es basen en material pedagògic dissenyat per l'IEF exclusivament per a aquest projecte i es divideixen en cinc temàtiques.

Per què aturar l'EFEC?

El model triat a Catalunya és una rèplica del projecte original creat l'any 2002 a Escòcia per portar l'educació financera a les aules. Els problemes que justifiquen el model triat es poden consultar al document creat per l'IEF per presentar el projecte pilot a Catalunya l'any 2012. Segons aquest document:

- Els professors no tenen coneixements de finances bàsiques.
- Molts professors no estan disposats a formar-se per assumir nous temes.
- Falta de temps per introduir-ho als programes de les assignatures.
- Molts docents dels quals estarien disposats prefereixen no entrar en terrenys que no dominen, encara que se'ls formi sobre aquest tema (risc reputacional).

Problema 1: Els professors no assumiran el rol d'instructors per als temes d'educació financera.

Solució 1: Que els tallers siguin impartits per persones que ja tinguin prèviament coneixements financers (professionals del sector)

Aturem el programa d'educació financera de l'IEF i la Generalitat!

(ve de la pàgina anterior)

L'anàlisi de la situació i les conclusions que presenta aquest document no justifica en quines dades o estudis sobre el professorat de Catalunya es basa. Són opinions? De qui? S'oblida intencionadament que a Catalunya tenim un professorat especialista d'Economia que té els coneixements i les capacitats per impartir aquests continguts. Per tant, la proposta de que facin els tallers professionals del sector, deixant de banda el professorat d'Economia, és una solució tendenciosa.

A continuació, reproduïm un fragment de la pàgina web de l'EFEC on podem revisar els seus objectius. La seva lectura, em fa plantejar la finalitat d'aquesta formació financera de l'EFEC. Quins objectius educatius persegueixen aquests tallers?

A qui va dirigit? (el programa EFEC)

«... Les entitats financeres viuen, en l'actualitat, una situació de distanciament excessiu amb la ciutadania, que alhora, és la seva clientela. Aquest programa compleix, no només un objectiu de RSC per a qualsevol entitat que s'hi involucri, sinó que, ho executa, especialment, a través de voluntaris en l'educació financera bàsica, és a dir:

- Contribueix als objectius esmentats de l'educació financera i en especial a la reducció d'incidències en l'ús de serveis financers, incentivant l'estalvi i millorant la gestió de les finances personals.

- Apropra l'activitat bancària i financera a la ciutadania i, d'aquesta manera, contribueix a la transparència i comprensió dels serveis financers, la qual cosa, s'aconsegueix amb la participació dels voluntaris en la formació a les escoles.

Els tallers els imparteixen voluntaris vinculats a bancs i entitats financeres, amb amplis coneixements dels temes tractats a cada taller. Les persones interessades que compleixen els requisits per a poder ser voluntaris, han rebut una sessió de formació, a fi d'adquirir les habilitats necessàries per a compartir i impartir coneixements als alumnes de 4t d'ESO.»

Contraposarem els conceptes esmentats, amb breus reflexions i preguntes:

- 1) El nostre alumnat és la seva clientela?
- 2) L'EFEC és una eina de màrqueting per netejar la imatge de les institucions financeres comercials?

- 3) El voluntariat a l'EFEC facilita la consecució dels objectius de la RSC dels bancs?

- 4) L'EFEC té com a objectiu reduir les incidències en la utilització de serveis financers i incentivar l'estalvi. No són interessos comercials que afavoreixen les empreses que participen en el programa?

- 5) Els voluntaris responen a un programa de voluntariat de RSC i, per tant, aquesta activitat està directament vinculada a la seva dedicació professional.

- 6) L'EFEC considera que amb una sessió de formació, els voluntaris tenen les habilitats necessàries per impartir coneixements a l'alumnat d'ESO. Segur?

Segons el meu parer, l'actual programa EFEC respon a interessos particulars de certes institucions financeres i a consignes polítiques i ideològiques partidistes interessades a instaurar un pensament únic basant en postulats neoliberals, exclouent altres visions i formes de prendre decisions econòmiques i financeres. Per això, no estic d'acord que estigui en funcionament i recolzat per fons i recursos públics.

Des de l'Associació d'Ensenyaments d'Economia i Empresa (aeec) fa molts anys que es reclama la creació de matèries a l'ESO des d'on els i les docents de l'especialitat d'Economia puguin desenvolupar continguts econòmics i financers conforme als currículums. La creació i desenvolupament dels currículums hauria de ser realitzada entre l'administració i el professorat especialista respectant la diversitat de plantejaments i vetllant pel desenvolupament de l'esperit crític de l'alumnat.

Des del començament del programa EFEC, representants de l'aeec han demanat a la Direcció General d'Ensenyament Secundari poder revisar els materials creats per l'IEF, en diverses ocasions. Ens hem oferit per treballar en un model consensuat, inclusiu i respectuós amb la diversitat de plantejaments i postures. No ens ha sigut possible veure aquests materials, ni hem rebut cap resposta ni cap proposta de col·laboració.

Per acabar, voldria destacar el paper d'organitzacions de finances ètiques com FETS que està impulsant iniciatives molt interessants. En el curs d'educació financera organitzat pel Departament d'Ensenyament els continguts són majoritàriament impartits per professionals vinculats a l'IEF. Només el darrer dia es va poder veure la visió alternativa de FETS i els projectes de dos instituts públics que havien desenvolupat activitats de finances amb un plantejament ètic i col·laboratiu.

Aprofito per agrair als docents de l'Institut Manolo Hugue de Caldes de Montbui el seu manifest de denúncia del programa EFEC.

“La Tercera Revolució Industrial” i l’educació del segle XXI, segons J. Rifkin

Núria Sarsanedas, Institut Emperador Carles (Barcelona)

L’economista i sociòleg americà, expert en canvis econòmics i socials, orador, activista, escriptor i assessor polític, s’ha dedicat més de vint anys a l’estudi dels canvis tecnològics, econòmics i socials del s. XXI, i ha plasmat extensament els seus pensaments en una sèrie de llibres, entre els quals hi ha “El fin del trabajo”, “La economía del hidrógeno”, “La civilización empática”, “La Tercera Revolución Industrial” i “La sociedad de coste marginal cero”.

En aquest llibre, Rifkin descriu com la civilització està deixant enrere un sistema de producció d’energia centralitzat i jeràrquic, i evoluciona cap a una economia completament descentralitzada i entra dintre d’una era col·laborativa i lateral.

Aquesta Tercera Revolució Industrial (TRI) ja s’està començant a veure i les seves implicacions en la societat seran extraordinàries. Les revolucions industrials neixen a partir de combinacions de noves fonts energètiques i noves formes de comunicació. La Primera Revolució Industrial combinava energia hidràulica i del carbó, amb la impremta. La Segona Revolució Industrial combinava l’energia dels combustibles fòssils amb l’automòbil. I ara la Tercera Revolució Industrial combina les energies renovables amb l’Internet.

Segons Rifkin, la Tercera Revolució Industrial portarà a crear milions de nous negocis i milions de nous llocs de treball, i la societat anirà passant del poder jeràrquic i centralitzat actual, a un poder lateral que influirà en la manera que dirigim les empreses, eduquem als nostres fills i ens impliquem en la vida pública.

La TRI es basa en 5 fenòmens sinèrgics que Rifkin anomena pilars. Els cinc pilars de la tri són els següents: canvi tecnològic, conversió de les superfícies urbanes, emmagatzematge, generació i distribució de l’energia i transport de persones i materials.

Durant la primera legislatura de J. L. R. Zapatero, Espanya va apostar fort per accelerar la Tercera Revolució Industrial al seu territori, acompanyant a països pioners a Europa i al món, com per exemple Alemanya i Dinamarca.

Però en la segona legislatura, aquest projecte va ser abandonat sota pressió dels lobbies energètics i per manca de capacitat financera a partir de la crisi econòmica.

Rifkin veu la TRI com inevitable i s’acabarà imposant a tot el món en menys temps del que ens podem imaginar ara, tenint en compte que l’economia global actual, basada en combustibles fòssils, està col·lapsant en tots els aspectes.

Canvis en l’educació

Entre tots els canvis socials que la TRI comportarà, hi ha el de l’educació. Rifkin dedica tot un apartat a aquest tema.

Quan es va universalitzar el sistema educatiu públic, l’objectiu era crear treballadors productius. Les escoles van assumir la doble tasca de crear una força de treball alfabetitzada i de preparar-la per servir a empreses i negocis autoritaris i centralitzats, on rebien ordres des de dalt de tot i optimitzarien la producció en la base de la manera més eficient possible, sense qüestionar l’autoritat sota la que treballessin.

Els alumnes eren educats respectant l’autoritat del mestre. Segons Rifkin, “el sistema educatiu està antiquat i no guarda cap relació amb les realitats de les actuals crisis econòmiques i mediambientals. I la metodologia imperant és, en bona mesura, la causa que fa que la humanitat ens encaminem cap a l’abisme”.

Els nous models d’aprenentatge han de ser de naturalesa distribuïda, col·laborativa i no jeràrquica, perquè aquest és el caràcter de la societat a la que ens dirigim.

Els plans d’estudis secundaris i universitaris hauran d’estar cada vegada més centrats en les tecnologies avançades de la informació, les nanotecnologies i les biotecnologies, així com en la geologia, l’ecologia i la teoria de sistemes. Entre les habilitats professionals necessàries, hi destaquen les relacionades amb la fabricació i la comercialització de tecnologies d’energies renovables (pilar 1), la transformació d’edificis en minicentrals elèctriques (pilar 2), la instal·lació de tecnologies d’emmagatzematge d’hidrogen i altres (pilar 3), el desplegament de xarxes intel·ligents de serveis i subministraments (pilar 4), la fabricació de mitjans de transport de motor elèctric amb alimentació de xarxa i amb piles de combustible (pilar 5).

“La Tercera Revolució Industrial” i l’educació del segle XXI, segons J. Rifkin

(ve de la pàgina anterior)

La consciència biosfèrica

El canvi social és tan profund que no n’hi ha prou en canviar les habilitats que han de tenir els nostres alumnes. Cal desenvolupar i orientar la seva consciència, de treballador productiu a col·laborador ecològic amb consciència biosfèrica.

Al llarg de la història la humanitat ha anat canviant de consciència. De la consciència mitològica hem passat a la teològica, la ideològica, la psicològica i ara estem entrant a la consciència biosfèrica. Estem començant a concebre el conjunt de la nostra espècie, amb tota la seva diversitat, com una única família, i cada vegada som més propensos a veure en les altres espècies de la Terra una espècie de família evolutiva extensa nostra amb la que vivim de manera interdependent en una biosfera comú.

En la nova era de connexió global de la Tercera Revolució Industrial la missió primordial de l’educació consisteix en preparar a l’alumnat perquè pensi i actuï com a part que és d’una biosfera compartida. La “biofilia” és innata a l’èsser humà. No només s’han demostrat les bondats de les vistes de paisatges naturals a la nostra salut. Amb els nostres parents evolutius (animals) ens passa el mateix. Tots compartim vulnerabilitats pel fet d’estar vius.

Aquesta biofilia fa que les persones estiguem biològicament predisposades a l’empatia. La nostra naturalesa bàsica i fonamental no és racional, codiciosa, agressiva i narcisista, sinó més aviat afectiva, molt social, cooperativa i interdependent. L’Homo Sapiens està donant pas a l’Homo Emphaticus. El principi tradicional segons el qual “el coneixement és poder” que es pot aprofitar per al benefici personal, queda avui progressivament subsumit en la idea que el saber és una expressió de les responsabilitats compartides per tots i totes a l’hora de cuidar per al benestar col·lectiu de la humanitat i del conjunt del planeta.

Cal expandir la nostra consciència, des del jo personal al jo ecològic. Un activista que volia salvar una selva tropical intentava tenir present que no era ell qui tractava de protegir la selva, sinó que ell era com una part mateixa de la selva, que tracta de protegir-se a ella mateixa. Rifkin planteja de manera dramàtica la transcendència d’aquesta consciència biosfèrica, que considera indispensable per a salvar la nostra espècie de l’extinció.

Pla d’acció en l’educació

Què proposa Rifkin per millorar l’educació i aconseguir crear aquesta consciència biosfèrica en els nostres alumnes?

1. Deixar el sistema actual (vertical descendent), on el docent ensenya als alumnes i ells aprenen individualment, i se’ls avalua segons el que han “absorvit”, sense qüestionar-se res. I la responsabilitat del docent és impartir coneixements i avaluar la retenció que els alumnes hagin fet d’aquests. El model d’autoritat jeràrquica ha de donar lloc al model de professor-facilitador. Cal fomentar la interacció entre els estudiants. L’educació ha de ser distribuïda i col·laborativa, amb grups entre iguals que interactuïn i es responsabilitzin de l’aprenentatge seu i dels altres. Això augmenta molt l’empatia entre els estudiants i enriqueix molt les seves experiències d’aprenentatge.

2. Extendre els escenaris educatius al seu voltant. Per exemple, amb programes d’aprenentatge-servei, on els estudiants han d’ajudar a persones o altres éssers vius. Això els ajuda moltíssim a empatitzar amb qui no tindrien oportunitat d’interactuar mai.

3. Acostar la naturalesa als alumnes, ajudant a que interactuïn amb ella i hi empatitzin. El “trastorn per déficit de naturalesa” ja es comença a veure com a causa de la majoria dels trastorns en l’educació i moltes criatures el pateixen, sobretot en grans ciutats. No només la naturalesa afavoreix l’educació. El seu déficit provoca problemes en el seu desenvolupament i lògicament també provoca l’allunyament de les persones en relació a la naturalesa. Passen a sentir-se estranys en el propi planeta.

4. Afavorir la docència interdisciplinària i les interaccions laterals (relacionant els alumnes amb altres comunitats molt diferents de les seves, amb alumnes de la seva edat però de països diferents, gent de la seva mateixa població però d’edats diferents, etc.). Aquesta interacció els enriqueix i augmenta la seva empatia amb ells.

Rifkin considera que l’evolució cap a la TRI aquestes mesures permeten millorar l’aprenentatge dels alumnes i preparar-los no només per a la Tercera Revolució Industrial, de naturalesa descentralitzada, distribuïda (no jeràrquica) i col·laborativa.

Actitud emprenedora versus muntar una empresa

Estel Paloma Cisa

Crec que seria molt ingenu pensar que tots els educadors saben que els dos conceptes del títol no són el mateix; m'equivoco? Jo també els confonia, i això era per la ignorància sobre un dels conceptes: no sabia què volia dir actitud emprenedora. L'altre el tenia molt clar, més que res per la meva formació. I el millor per combatre la ignorància és informar-te, llegir, contrastar opinions... només així pots aprendre i comprendre sobre qualsevol concepte. I avui en dia, només qui vol és un ignorant!

I aquí una dada important, per entrar en debat, contrastada científicament, només entre el 3 i el 5% dels nostres alumnes acabaran creant una empresa, tal i com la tenim entesa tots plegats; ergo, per què tanta febre amb l'emprenedoria? Té sentit?

L'emprenedoria és una competència, i té lligades unes habilitats i unes actituds. Dins del nostre currículum es correspondria amb la competència Autonomia i Iniciativa Personal. És una competència transversal (quina por!) i, com totes les competències, hem d'aconseguir que els nostres alumnes siguin competents en aquesta competència... sembla un embarbussament oi? Doncs, tot i que ho sembli, hem d'incorporar dins de les nostres aules activitats d'aprenentatge que portin a fer els alumnes més competents en totes i cadascuna d'elles.

Però què vol dir exactament aquesta competència? Podria donar-vos molta bibliografia sobre el tema, però no ho faré. Educar en la competència d'Autonomia i Iniciativa Personal, traduït en el nostre llenguatge correspondria a que els nostres alumnes haurien de ser (extret del document *Aprendre a Emprendre* del Fòrum Impulsa):

- Capaços per configurar la identitat personal
- Capaços per reflexionar i assumir amb responsabilitats les conseqüències dels actes
- Capaços per transformar idees en actes
- Capaços per planificar projectes vitals i professionals
- Capaços per generar canvi en innovació en qualsevol entorn

I quin són els indicadors que hauríem de tenir en compte per observar aquesta competència?

- Autonomia Personal: treballar l'autoestima, el talent individual, la presa de decisions, la resolució de problemes, l'esperit de superació...
- Lideratge: la comunicació, la direcció d'equips, l'assumpció de riscos, l'entusiasme, la implicació...

- Innovació: reconèixer problemes reals, donar solucions creatives, generar canvi, planificar i portar a terme projectes, treballar amb visió de futur...

- Habilitats Empresarials: traduir una idea en model de negoci, gestionar sosteniblement els recursos dels que disposen, actuar amb responsabilitat social i sentit ètic, utilitzar estratègies de màrqueting...

Després de tot això: ens imaginem oferir una optativa que es digui *Aprendre a Aprendre? O Social i Ciutadana? O Artística i Cultural?* I una optativa que es digui *Competència en autonomia i Iniciativa personal*, o sigui *Emprenedoria*? Suposo que la resposta és negativa! **Us proposo un repte:** ¿Ens veiem en cor, dins de cadascuna de les nostres disciplines, de treballar aquestes capacitats amb aquests indicadors? I no em serveix: "És que ja ho fem!"; No! Hem de crear entorns d'aprenentatge dins l'aula que portin a assolir aquesta competència. Repenseu activitats d'aula que facilitin :

- Treballar a partir de problemes reals.
- Trobar solucions creatives, innovadores i diferents a la resolució d'aquests problemes; incorporar en el nostre llenguatge la pregunta : "I per què no?".
- Compartir les solucions, qüestionar-les i incorporar allò que sigui més interessant dels altres.
- Fer-ho visible i comunicar-ho.

Us asseguro que treballant i incorporant dins de les vostres disciplines aquests 4 punts estareu treballant la competència emprenedora. Les competències, especialment, les transversals, les hem d'incorporar dins de la nostra pràctica habitual, en cadascuna de les nostres matèries. I no tingueu por de no fer el "vostre contingut": l'estareu treballant i, a més, d'una manera significativa pels nostres alumnes. Això sempre ho diu Pericles (fundador de Valnalón), que necessitem alumnes amb actitud emprenedora, tant dins de l'Administració Pública, dins de les empreses... i emprenent. Si tenim aquesta actitud, seran capaces de canviar el món.

I us plantejo un altre repte: heu pensat a treballar en clau repte-solució juntament amb d'altres disciplines? La multidisciplinarietat en els equips genera solucions molt més riques (les innovacions a l'empresa venen des de la suma de dues vessants: l'experiència en el sector més l'experiència d'altres sectors). Què volem, l'home medieval (en sentit ampli) o l'home renaixentista? Què volem, "El gato al agua" o "Els quatre gats", on la fusió de les disciplines creava uns productes extraordinaris? Estic segura de la resposta que quasi tots heu escollit. Us animo a crear projectes més enllà de les vostres disciplines.

Reflexions al voltant de l'emprenedoria

Rosa M. Pros Jordà
Tècnica docent d'economia

El deteriorament de la situació financera dels joves a causa de la recessió econòmica i les dificultats per aconseguir una experiència laboral -entre altres factors- expliquen la caiguda de propietaris joves d'empreses tant als EEUU com a Europa. La crisi de l'any 2007 ha arruïnat moltes iniciatives d'emprenedors. Al 1989, segons un anàlisi del Wall Street Journal, el percentatge d'emprenedors era del 10,6% i el 2010 baixa al 6,1%.

Aquesta crisi econòmica i els efectes socials que hi van associats porten els governs a implicar el sistema educatiu en iniciatives empenedores, però cal un consens ampli entre l'empresariat, els governants i els pares al voltant de la idea que per arribar a la recuperació econòmica cal impulsar l'esperit empenedor.

La clau consisteix en inculcar de petits, als nens i joves, l'esperit empenedor: tenir habilitats comercials, utilitzar el pensament lateral i la lògica, i ser conscient que s'ha de tenir un objectiu i "gaudir" del treball. Com a fortlesa de la joventut tenim que les bones idees poden sorgir en qualsevol lloc, a qualsevol edat i de qualsevol persona. Els joves acostumen a veure més els avantatges que els inconvenients, i ser en part un optimista ingenu és una bona qualitat o inclús essencial per una persona empenedora. La mentalitat "start up" valora la ruptura i fomenta el gust per el desconegut. Es tracta de desafiar les normes de forma constructiva, fomentant la presa de decisions. És el que es coneix com la metodologia "learn start up", on l'empenedor ha d'anar validant cada un dels passos que dona, abans de passar al següent.

Alguns suggeriments del que podem fer com a docents per fomentar l'empenedoria són:

- Desenvolupar models de resolució de problemes que preparin els estudiants per trobar idees de negoci en la vida quotidiana. Ajudar-los a identificar els problemes i a pensar en possibles solucions. S'aprèn fent i a construir noves oportunitats. Valorar la llibertat per triar i la diversió. S'ha de compensar la innovació i la experimentació. Que desitgin canviar el món. Hem d'inventar nous llocs de treball i les professions de futur.
- S'ha d'intentar qualsevol classe de projecte. L'objectiu és promoure la idea que el somni és possible. Sovint ens fixem en els casos extraordinaris i el seu cas és una excepció. I si posem

l'excepció com a exemple, estem promovent la frustració. Els hem d'ajudar a superar la por al fracàs i a aprendre dels errors. S'ha de motivar amb l'exemple, cal buscar referents propers als joves.

- Fomentar la capacitat crítica dels alumnes per poder triar opcions amb coneixement de causa amb una informació completa, això passa per fer una bona orientació personal i professional.
- S'ha de ser molt col·laboratiu i orientar cap al treball en equip.

L'empenedoria no ha de ser només redactar un pla de negoci, ha d'anar més enllà, ha de ser un concepte més ampli. Són empenedors els ciutadans capaços i conscients, compromesos en el seu entorn i activats pel bé comú, competència ciutadana i competències transversals com l'autonomia, la iniciativa personal i empenedoria. Actualment l'esperit empenedor és més accessible que mai, el fet d'estar immers en l'era digital, ens situa en una posició ideal per triuñar.

És pot definir l'empenedoria com una actitud i uns valors determinats, algú capaç de prendre iniciatives per millor l'entorn, que busca sortides, alternatives i per tant que innova i és creatiu, que aprèn de manera continuada i que busca oportunitats allà on els altres veuen fracassos. Aquesta manera de comportar-se es pot donar en un empresari, en un treballador assalariat, en un membre de la societat civil, en un funcionari o en un responsable polític.

Promoure l'empenedoria hauria de ser també una manera d'enfortir els llaços del món empresarial amb el context social i cultural.

Les característiques que ha de tenir un empenedor o un bon ciutadà són: altes dosis de curiositat, voluntat d'aprenentatge continu, visió de futur, creativitat, iniciativa, aptitud per al treball en equip, empatia amb l'entorn, lideratge, consciència social, capacitat organitzativa, habilitats comunicatives, capacitat de treball...

El resultat de l'empenedoria, com passa en l'ensenyament, és a mig termini. Els projectes empenedors necessiten -si són bons- maduració i temps. Una economia basada en l'empenedoria requereix transformacions en el sistema educatiu, en els models de gestió empresarial, i en l'actitud de la ciutadania. Per tant l'empenedoria pot ser una mesura per prevenir crisis futures.

s i n e r g i a

Els socis que no esteu rebent els correus de l'associació podeu enviar la vostra adreça electrònica a: contactaeee@gmail.com

Òrgan de difusió i comunicació de l'associació d'Ensenyants d'Economia i Empresa

eee

President: Pedro Gozalbo
Vicepresidenta: Anna Garrido
Tresorera: Núria Sarsanedas
Secretari: Jordi Calsina
Vocals: Carles Batlle
Esperança López
Natàlia Duch
Nieves Nieto
Manuel Ramoneda
Martí Albalat

Webmaster: Carles Batlle
Correu electrònic: webmaster@aeee.cat / eee@xtec.cat

Seu social: INS Emperador Carles
c/ Enric Bargés, 9 (08014, Barcelona)

Edita: Ensenyants d'Economia i Empresa
Coordina: Ana Isabel Garrido Pérez
Disseny: Bernat Vilaró, Raquel Pla i Estefania Pla
Correcció, maquetació i edició: Bernat Vilaró
Dipòsit legal B-10385-96